

ПЕРШІ НА ЕВЕРЕСТІ

Навколо нас звідусіль здіймались могутні Гімалаї. Щоб побачити відомі вершини, тепер треба було дивитися вниз. Це було видовище, ніколи не бачене мною раніше: страшне, дике і величне водночас. Але я не боявся.

Тенцинг Норгей

ПІК XV

У 1852 році відбулась подія, яку можна порівняти з відкриттям Колумбом Америки або першою навколосвітньою подорожжю експедиції Магеллана. Індійський математик і топограф Радханат Сікдар за тригонометричними розрахунками висловив припущення, яке згодом підтвердилося: Пік XV в Гімалаях є найвищою точкою на земній поверхні.

У 1856 році геодезична служба Британської Індії встановила висоту Піка XV – 8840 м, а у 1865 році начальник цієї служби Ендрю Во запропонував назвати гору, яка здіймається майже на 9 кілометрів над земною поверхнею в районі хребта Махалангур-Хімал в Гі-

Джордж
Еверест

малаях, на честь свого ушавленого попередника Джорджа Евереста. Сьогодні вершина має декілька назв. Найвідоміші – Еверест і Джомолунгма. Цікаво, що сам Джордж Еверест не схвалював присвоєння свого імені найвищій точці на Землі. Він був прихильником місцевих назв для всіх вершин. Мабуть, саме тому за цією горою закріпилась і друга назва – Джомолунгма. Чому ж Ендрю Во не дотримався правила свого попередника, якого він так поважав? Відповідь проста. Про це Во в 1865 році сказав так: „Ця гора, вочевидь, є найвищою в світі, та встановити її назву ми зможемо не раніше, ніж потрапимо до Непалу...“

Назва Джомолунгма з тибетської перекладається як „Володарка вітрів“, „Свята мати“. Тибетці використовують й менш відому назву – Джомокангкар („Володарка білих снігів“). Непальці називають гору Сагарматха, що в перекладі з їхньої мови означає „Мати всіх Богів“, „Мати Всесвіту“.

Інформація про висоту Евересту з роками уточнювалася. У 1955 році індійські топографи вперше встановили висоту з точністю до метра – 8848 м, а в 1975 році китайські вчені уточнили цю цифру – 8848 м 13 см.

Монастир Ронгбук – на шляху до вершини

Теодоліт – вимірювальний прилад, яким користувався Джордж Еверест

Наприкінці ХХ століття американська експедиція, використовуючи сучасні прилади, уточнила висоту Джомолунгми – 8850 м. Але ця цифра не була офіційно визнаною.

8 квітня 2010 року на переговорах між Непалом і Китаєм в Катманду представники Китаю погодилися, що офіційна висота Евересту становить 8848 м над рівнем моря. Натомість Непал визнав китайську заяву про те, що висота твердої породи становить 8844 м.

Відтоді, як Джомолунгма була визнана найвищою вершиною на Землі, вона стала своєрідним третім полюсом світу. Після відкриття всіх материків, досягнення Північного і Південного полюсів, сміливці намагаються підкорити ще одну межу – „Полюс висоти”.

НОВОЗЕЛАНДСЬКИЙ ПАСІЧНИК І НЕПАЛЬСЬКИЙ ШЕРПА

101 рік знадобився альпіністам, щоб підкорити Еверест. І це не дивно: кліматичні умови на вершині досить суворі, і більшу частину року піднятися на вершину неможливо. Середньорічна температура тут – 36 °С, а вночі часто падає до – 60 °С. Ураганні вітри можуть досягати швидкості 200 км/год. Саме тому сходження на Еверест відбуваються, як правило, в травні, коли стихають мусони і, якщо пощастить, на декілька тижнів встановлюється нормальна погода.

На висоті 7000 м кров насичується киснем лише на 60 %, що для людини є дуже небезпечно. Вище акліматизація неможлива, і навіть досвідчений і тренований альпініст на такій висоті може про-

Тенцинг Норгей йшов у зв'язці з новозеландським альпіністом Едмундом Хілларі.

Тенцинг Норгей стіть на вершині Евереста, 29 травня 1953 року

жити лише 2–3 дні. Саме на такі труднощі натрапили перші підкорювачі Джомолунгми і всі ті, хто наслідуює їх вже впродовж 63-х років.

У 1952 році підкорити Еверест намагались одразу дві швейцарські експедиції. Сірдаром (старшим шерпом-носієм) найняли непальця Тенцинга Норгея. Під час першої експедиції він, разом з Раймоном Ламбером, досяг висоти 8500 метрів. Але погода зіпсувалася, і альпіністи вимушені були відступити. На схилах гори вони залишили канати, які нависла швейцарська експедиція. Наступного року під час сходження ними скористалися англійці.

Тенцинг мав неординарну здатність переносити всі незгоди високогір'я. Про нього казали, що він має „третю легеню”. А ще він був неграмотний, але розмовляв щонайменше десятима мовами.

У 1953 році Норгея найняли на службу до британської експедиції (члени якої вирушали підкоряти Еверест), одночасно на дві посади – сірдара і члена штурмової групи. Цей неосвічений непальський шерпа був одним із найбільш досвідчених альпіністів в англійській експедиції, до складу якої входило 360 шерпів-носіїв, 20 шерпів-провідників і десятків підданих англійської корони на чолі з Джоном Хантом.

Тенцинг Норгей

Едмунд Хілларі та Тенцинг Норгей

Тенцинг Норгей йшов у зв'язці з новозеландським альпіністом Едмундом Хілларі. Здавалося, ця людина не годилася для альпінізму: зростом 195 сантиметрів, трохи незграбний, з поганою координацією рухів, але сильний і витривалий.

28 травня 1953 року Тенцинг Норгей і Едмунд Хілларі піднялися вдвох на висоту 8500 м на південному схилі гори Еверест. Переночувавши в палатці, вони прокинулися о четвертій годині ранку. Черевики Хілларі промерзли наскрізь, годину альпіністи відігрівали їх над примусом. Норгей спав у черевиках, з досвіду знаючи, що стається зі шкіряним взуттям на гірському морозі. О дев'ятій годині ранку альпіністи досягли Південної вершини.

Норгей так розповідав про останні метри підйому:

„Тепер перед нами залишалась невелика ділянка шляху – 300 футів. Ліворуч і праворуч – провали глибиною в 8 000 футів, а між ними вузький гребінь. Повільно-повільно дійшли ми до останньої перешкоди. Це була величезна скеля, що височіла над гребенем. Хілларі, якого я страхував, пішов уперед. З великими труднощами видерся він на скелю. Тепер уже він тримав мотузку, а я ліз за ним. На скелі ми трохи відпочили. Перед нами, зовсім близько, була вершина. Ми йшли, долаючи невеликі снігові горби, щоразу сподіваючись: „Може, це вже останній?“. Нарешті ми досягли місця, звідки було видно тільки один замет, а за ним – нічого, крім блакитного неба... За кілька кроків від вершини ми з Хілларі затримались. Поглянувши вгору, ми рушили далі. Мотузка, яка зв'язувала нас, була тридцять футів завдовжки, але я тримав її у правій руці майже повністю згорнутою, так що відстань між нами становила

лише шість футів. Ми йшли вперед повільно, але ритмічно: Хілларі – перший, я – за ним. Мені навіть на гадку не спадало намагатися бути першим... І раптом ми опинились на вершині. Хілларі зробив перший крок, я ступив одразу ж за ним”. Це сталося об 11:30 ранку 29 травня 1953 року.

На вершині альпіністи пробули 15 хвилин, зробили декілька фотографій. Хілларі сфотографував Норгея. Але фотографій самого Хілларі на Евересті немає, бо непалець не вмів користуватись камерою. Вони встановили на вершині прапори Непалу, Нової Зеландії, Великої Британії і ООН. Тенцинг Норгей закопав в снігу шоколадні цукерки на знак поваги до Евересту, а Едмунд Хілларі – хрест. Потім альпіністи розпочали спуск з вершини.

Так відбулось перше підкорення найвищої гори в світі. Вже після сходження Хілларі і Норгей підписали спільну заяву, в якій зазначалось, що вони „вступили на вершину майже одночасно“.

Але за це „майже“ тривалий час надокучливі журналісти допикали відважному непальцю, на що, позбавлений амбіцій та зверхності, Норгей відповідав: „Справжні альпіністи знають: коли два товариші зв'язані однією мотузкою, вони разом у повному сенсі цього слова... І якщо те, що я опинився на один-єдиний крок позаду Хілларі, для мене ганебно, що ж, я готовий жити з цим соромом і далі. Хоча особисто я це ганьбою не вважаю“. Щодо Хілларі, він ніколи не вважав себе першим одноосібним підкорювачем Евересту, за що віддаємо йому шану.

Джордж Меллорі (George Mallory) і Ендрю „Сенді” Ірвін (Andrew „Sandy” Irvine), 1924 рік

Остання фотографія альпіністів на Евересті

Джордж Меллорі

Джордж Меллорі

БРИТАНСЬКИЙ ВЧИТЕЛЬ ТА СТУДЕНТ

Першість сходження на Еверест Хілларі та Норгія впродовж багатьох років не викликала сумніву аж до 1999 року.

У 1924 році на схилах Евересту працювала третя Британська експедиція під керівництвом Чарльза Гранвіля Брюса, метою якої було підкорити вершину. 1 і 2 червня дві пари – Джордж Меллорі і Джеффри Брюс та Едвард Нортон та Говард Сомервель здійснили дві невдалі спроби сходження на Еверест. Третю спробу здійснила пара Джордж Меллорі та Ендрю Ірвін. Нортон не міг піти на вершину, тому що тимчасово виконував обов'язки керівника експедиції, бо Чарльз Брюс захворів.

Джордж Меллорі, викладач школи Чартерхаус, був найдосвідченішим альпіністом у команді і брав участь у попередніх двох Британських експедиціях на Еверест. Ендрю Ірвін, студент Оксфорду, не мав досвіду сходження на великі висоти, але був, за словами самого Меллорі, „сильний, як бик”. Цей талановитий інженер найкраще з усіх членів експедиції знав будову та особливості використання кисневих балонів.

Останній раз цих двох альпіністів бачили 8 червня 1924 року о 12:50. Нобель Оделл по-

мітив дві чорні цятки на білому фоні поблизу Другої сходинки, однієї з найскладніших ділянок на маршруті. Після цього почалася снігова заметіль, і альпіністів більше ніхто не бачив.

75 років потому, 1 травня 1999 року, американська експедиція на висоті 8155 м на північно-східному гребені Евересту знайшла тіло Джорджа Меллорі. На вершині Джомолунгми панує вічна мерзлота, саме тому тіло альпініста впізнали. Поблизу цього місця ще в 1933 році знайшли льодоруб Ірвіна. Вдалося встановити, що Меллорі загинув на спуску. На тілі альпініста знайшли багато речей. Але найважливіше було те, чого знайти на ньому не вдалось. Під час сходження на Еверест Меллорі взяв із собою фотографію дружини Рут. Усі знали, що в разі успішного завершення експедиції він хотів закопати її на вершині. Також при ньому не було прапора Великої Британії, який альпініст повинен був встановити на вершині.

У 2007 році була здійснена експедиція на Еверест, в якій альпіністи використовували одяг і обладнання, ідентичне до спорядження 1924 року. Сильний холод змусив їх перевдягнутися в сучасний одяг, їм вдалось подолати Другу сходинку і досягти вершини. Відтак було доведено, що теоретично Меллорі і Ірвін могли здійснити сходження на Джомолунгму.

Саме ці та інші факти сьогодні дозволяють припустити, що експедиція 1924 року, яка закінчилась загибеллю двох відважних альпіністів, могла бути першим вдалим сходженням на Еверест. Таємницю їхнього сходження буде розгадано лише тоді, коли знайдуть тіло Ірвіна та фотоапарат Меллорі.

Але як би там не було, імена Тенцинга Норгія і Едмунда Хілларі, людей, які вперше ступили на Вершину Світу, назавжди увійшли в історію альпінізму та географічних відкриттів.

Євген Гайдай,
учитель географії,
Приазовської ЗОШ I-III ст. № 2,
Запорізької області,
фіналіст Всеукраїнського Інтернет
конкурсу „УЧИТЕЛЬ РОКУ-2016”
за версією науково-популярного
природничого журналу „КОЛОСОК”.

